

Stefan Sołtyszewski

Zarząd majątkiem kościelnym w kanonicznym ustawodawstwie powszechnym

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawno-historyczny 3/3-4, 335-346

1960

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. STEFAN SOŁTYSZEWSKI

ZARZĄD MAJĄTKIEM KOŚCIELNYM W KANONICZNYM USTAWODAWSTWIE POWSZECHNYM

Majątek kościelny tworzą dobra materialne, tak ruchome jak nieruchomości oraz dobra moralne, które są własnością Kościoła i które przeznaczone są na cele i pożytek Kościoła¹. Prawo dekretalowe majątek kościelny w ogólności nazywa „*facultates ecclesiasticae*”², „*res ecclesiae*”³ lub *res ecclesiasticae*⁴. Określeniem tym posługuje się również polskie ustawodawstwo synodalne⁵. „*Res ecclesiasticae*” — majątek kościelny pochodzi stąd, że wierni z pobudek wiary obdarzają swoimi dobrami Kościół, aby umożliwić mu utrzymanie duchownych, wykonywanie kultu religijnego i wsparcie ubogich⁶.

1. Grabowski I., *Prawo Kanoniczne*. Warszawa 1948, 491; por. Meyszowicz W., *Dobra kościelne jako przedmiot uprawnień w prawie W. Ks. Litewskiego*, Wilno 1935, 4.

2. c. 24, C. XVI, qu. 7: „*Laicis quamvis religiosi nulla de ecclesiasticis facultatibus aliquid disponendi legitur attributa facultas*.”

3. c. 5, C. X, qu. 1; c. 21, C. XVI, qu. 7; c. 23, C. XII, qu. 1; c. 5, X, III, 25; c. 24, C. XII, qu. 1; c. 1—12, X, III, 13; c. 4, D. 89.

4. c. 13, C. XII, qu. 1.

5. Sawicki J., *Concilia Poloniae, Źródła i studia krytyczne*, t. III, *Synody diecezji łuckiej i ich statuty*. Warszawa 1949, 75; Sawicki J., *Concilia Poloniae, Źródła i studia krytyczne*, t. V, *Synody archidiecezji gnieźnieńskiej i ich statuty*, Warszawa 1950, 265; „*Item nullus obliget res ecclesiae pro suis necessitatibus, et res alienare beneficium; aliter factum sit irritum et inane*”. Por. Grabowski I., j.w. 493.

6. Kolańczyk K., *Studia nad relikwiami wspólnej własności ziemi w najdawniejszej Polsce*, Poznań 1950, 49.

Majątek kościelny w ogólności dzielimy na majątek beneficjalny, przeznaczony na utrzymanie duchownych i majątek ściśle kościelny, czyli fabryczny, przeznaczony na pokrycie wydatków, związanych z utrzymaniem kościoła (tzw. *fabrica ecclesiae*⁷). Majątek beneficjalny inaczej zwano „*peculium clericale*”⁸ w odróżnieniu od „*peculium ecclesiasticum*” czyli „*bona fabricae*”⁹. „*Bona fabricae*” lub „*fabrica ecclesiae*” jest to więc majątek kościelny przeznaczony na budowę, naprawę i utrzymanie w dobrym stanie budynków kościelnych oraz na wydatki, związane z kultem religijnym¹⁰. Termin „*fabrica eccl.*” oznacza również sam budynek i urządzenie kościelne, jako warsztat pracy duchownego, służący do sprawowania służby Bożej¹¹. Terminologię tę spotykamy już w Dekrecie Gracjana¹², w dawnym ustawodawstwie synodalnym¹³, a ostatnio w Kodeksie Prawa Kanonicznego¹⁴.

W pierwszych latach swego istnienia, jeszcze za życia Apostołów, Kościół rozporządza pewnymi materialnymi dobrami o czym świadczy fakt, że chrześcijanie sprzedawali swoje dobra i pieniądze składali „u nóg Apostołów”¹⁵. Z tego wynika, że pierwotnym majątkiem kościelnym dysponowali Apostołowie. Konstantyn Wielki nakazał zwrócić majątki kościelne, skon-

7 Grabowski I., j.w., 493; zob. C. I. C. c. 717; c. 979; c. 1552.

8 *Decretales Gregorii IX* — 1.III, t. XXV: *de peculio clericorum*. Por. Reiffenstuel A., *Jus canonicum universum*, Prisiis 1854, II, 269: „*Peculium clericorum esse et significare idem ac bonum seu bona clericorum*”.

9 Małecki F., *Udział czynnika świeckiego w zarządzie majątkiem kościelnym w Polsce w pierwszych pięciu wiekach po wprowadzeniu chrześcijaństwa*, Lublin 1949, 22 (maszynopis).

10 Grabowski I., j.w., 428.

11 Jougan A., *Słownik kościelny łacińsko-polski*, „*Michalineum*” 1948, 225.

12 c. 26, 27, 28, C. XII, qu. 2.

13 *Constitutions Synodorum Metropolitanæ Ecclesiae Gnesnensis Provincialium...* D. Joannis Węzyk (Zbiór Węzyka). Cracoviae 1630, 234.

14 C. I. C., c. 1183 § 1; c. 1184; c. 1186.

15 Dz. Ap. 4, 35—37; 5, 2.

fiskowane w czasie prześladowań, z czego również wynika, że Kościół je wówczas posiadał¹⁶.

Już od IV wieku sobory mianują zarządcami majątku kościelnego biskupów, którzy od początku zajmowali się zarządem i podziałem dochodów kościelnych. Panowała ogólna zasada: „Iudicio et potestate episcopi res ecclesiasticae gubernentur”¹⁷. Ponieważ dusze ludzkie, powierzane biskupom są ważniejsze niż dobra materialne, dlatego też wypadło, aby biskup troskę o nie powierzył kapłanom i diakonom, a sam zajął się „rządem dusz”. Zwłaszcza diakoni zajmowali się sprawami zarządu doczesnego. Głównym zadaniem ich była opieka nad biednymi, rozdawnictwo i sprawiedliwy podział darów, ofiarowanych gminie chrześcijańskiej¹⁸.

Skoro w IV i V wieku wzrosła liczba kościołów¹⁹, biskup jako główny administrator dzielił dochody na cztery części:

jedną część przeznaczał dla siebie,
drugą dla duchowieństwa,
trzecią na utrzymanie kultu,
czwartą na ubogich²⁰.

¹⁶ 1. 1. C. de SS. eccl. I, 1.

¹⁷ c. 5, C. X, qu. 1.

¹⁸ c. 24, C. XII, qu. 1; Umiński J., *Historia Kościoła*, t. I, Opole 1949, 69.

¹⁹ *Encyklopedia Kościelna im. Nowodwoskiego*, t. XI. Warszawa 1878, 200.

²⁰ C. 26, C. XII, qu. 2: „Reditus et oblationes fidelium in quatuor partes dividat, quarum unam sibi ipse retineat, alteram clericis pro officiorum suorum sedulitate distribuat, fabricis tertiam, quartam pauperibus et peregrinis habeat fideliter erogandam...” Por. *Dictionnaire de Droit canonique publié sous la direction de R. Naz*. Fascicule XXV. Paris — VI, 1950, 1234: „L'évêque administrateur général faisait quatre parts de produit global, dont l'une était pour lui — même et les très autres aux clercs du diocèse, aux pauvres et à l'entretien des églises”. c. 30, C. XII, qu. 2: „Mos est apostolicae sedis ordinatis episcopis praeceptum tradere, ut de omni stipendio, quod accedit, quatuor fieri debeant portiones, una videlicet episcopo et familiae eius propter hospitalitatem et susceptionem, alia clero, tertia vero pauperibus, quarta ecclesiis reparandis”.

Majątkiem kościelnym nie mógł zarządzać ani archidiacon, ani archiprezbiter, ani prepozyt, ani dziekan bez zezwolenia lub zgody biskupa. Ktoby ośmielił się uzurpować sobie władzę w tym względzie, miał być wykluczony z kościoła czyli ekskomunikowany²¹.

Biskup nie mógł dowolnie dysponować majątkiem kościelnym. Ograniczony był w tej materii różnymi przepisami. Canon 39 „Canonum Sanctorum Apostolorum” stanowi, że biskup nie może przywłaszczyć sobie cokolwiek lub podarować swoim krewnym, chyba, że są ubodzy, to powinien ich wesprzeć jako ubogich²². Mógł natomiast biskup korzystać z majątku kościelnego dla koniecznych potrzeb osobistych i swoich bliższych, według prawa Bożego: „kto ołtarzowi służy z ołtarza żyje”²³, byleby tylko z umiarem i bez nadużyć²⁴.

Chociaż „in potestate episcopi” był zarząd majątku kościelnego, to jednak nie mógł biskup posiadłości jednego kościoła

21 c. 11. C. XVI, qu. 7: „Nullus omnino archidiaconus, aut archipresbyter, sive praepositus, vel decanus animarum curam vel praebendas ecclesiae sine iudicio vel consensu episcopi alicui tribuat; imo, sicut cunctis canonibus constitutum est, animarum cura et pecuniarum ecclesiasticarum dispensatio in episcopi iudicio et potestate permaneat. Si quis vero contra hoc facere aut potestatem, quae ad episcopum pertinet, sibi vindicare praesumserit, ab ecclesiae liminibus arceatur”.

22 Gracjan powołuje się na 39 Caput „Canonum Sanctorum Apostolorum”: „Omnium ecclesiasticarum rerum episcopus habeat sollicitudinem, et dispenset eos tamquam Deo contemplante. Non licet autem ei fraudare quicquam ex illis, vel cognatis propriis donare quae Dei sunt. Quod si pauperes fuerint ut pauperibus largiatur, sed non sub horum occasione quae sunt ecclesiae defraudentur”.

23 c. C. XII, qu. 1: „Ex his autem, quibus episcopus indiget (si tamen indiget), at suas necessitates et peregrinorum fratrum usus et ipse percipiat, ut nihil ei possit omnino deesse. Lex enim Dei praecipit ut qui altario deserviunt pascantur de ipso”.

34 c. 23, C. XII, qu. 1: „Participet autem et ipse quibus indiget, (si tamen indiget), tam in suis quam in fratrum, qui ab eo suscipiuntur, necessariis usibus profuturis, ita ut in nullo qualibet occasione fraudentur, iuxta sanctum Apostolum sic dicentem: „Habentes victum et tegumentum, his contenti simus”.

zamienić na posiadłość innego kościoła, chociaż oba kościoły były pod jego władzą, chyba, że obie strony na to się zgodzą²⁵. Biskupi w zarządzie majątkiem kościelnym byli zależni od przepisów synodalnych i odpowiedzialni przed synodem prowincjonalnym²⁶.

Na Soborze Chalcedońskim w r. 451 postanowiono, aby biskupi spośród własnego kleru wyznaczili ekonoma, któryby zarządzał majątkiem kościelnym według dyrektyw swego Ordynariusza²⁷. Przepis ten obowiązywał wszystkich biskupów pod sankcją karną „si quis hoc non observaverit, subiaceat regulis”²⁸. Ustawy wyraźnie zabraniały poruczenie administracji majątku kościelnego ludziom świeckim, a nakazywały powierzenie jej wypróbowanym duchownym z otoczenia biskupiego²⁹. Zdarzały się bowiem wypadki, że majątek kościelny był powierzany w zarząd ludziom świeckim, którzy niekiedy wyłamywali się z pod kurateli biskupów i nie chcieli im składać sprawoz-

²⁵ c. 1, X, III, 13: „Non licet episcopo vel abbati terram unius ecclesiae vertere ad aliam quamvis ambae in eius sunt potestate, tamen, si commutare voluerit terras earum, cum ambarum partium facit”.

²⁶ c. 23, C. XII, qu. 1: ... „ut per huiusmodi personas occulte res laedantur ecclesiae, synodo provinciae poenas iste persolvat”. Por. Karłowski K., *Z dziejów zarządu majątku kościelnego*. Miesięcznik kościelny. Organ Archidiecezji Gnieźnieńskiej i Poznańskiej. R. 1936, Nr. 51, s. 210.

²⁷ c. 21, C. XVI, qu. 7: Singuli episcopi suos habent oeconomos... „omnem ecclesiam habentem episcopum habere oeconomum de clero proprio, qui dispenset res ecclesiasticas secundum sententiam proprii episcopi... Quod si hoc minime fecerit, divinis constitutionibus subiacebit”.

Por. c. 4, D. 89: ... „placuit omnes ecclesiae habentes episcopos etiam oeconomum habere de proprio clero, qui gubernet ecclesiae res cum arbitrio sui episcopi...”

²⁸ Tamże.

²⁹ c. 5, D. 89. „Saecularibus viris res ecclesiasticae non committentur: ... De cetero vero cavendum a fraternitate vestra est, ne saecularibus viris atque non sub regula nostra degentibus res ecclesiasticae committantur, sed probatis de vestro officio clericis...”

dań ze swych rządów³⁰. Dekret Gracjana jeszcze inaczej uzasadnia dlaczego „laici non sunt constituendi oeconomii”³¹. Ustanowienie laików ekonomami, twierdzi Dekret, w rzeczach odnoszących się do Boga jest przeciwne zwyczajom kościelnym. Nie wypada bowiem żeby „laik był zastępcą biskupa i, żeby świeccy byli sędziami w kościele”. Tego samego bowiem urzędu nie mogą sprawować różne stany (stan duchowny i świecki), gdyż nie zgodzą się ze sobą. I tu Gracjan, dla poparcia swej tezy, powołuje się na słowa Starego Testamentu: „Nie będziesz orał wołem pospołu i osłem”³². Biskup, któryby odtąd wykroczył przeciw temu przepisowi będzie uznany winnym nie tylko wobec Chrystusa ale i karygodnym wobec Soboru, jako „contemptor canonum et fraudator ecclesiasticarum rerum”, konkluduje Dekret Gracjana³³.

Sobór Lateraneński z roku 1123 potwierdza tę zasadę i podkreśla, że laicy, choćby byli zakonnikami nie mogą zarządzać majątkiem kościelnym³⁴. Każdy, czy to książe czy inny świecki, któryby przywłaszczył sobie zarząd lub posiadanie mająt-

³⁰ Tamże: „Iudicatum est nobis, quod laicis quibusdam curam vestri patrimonii commiseritis qui postmodum in rusticorum vestrorum depraedationibus atque fatigationibus fuerint deprehensi, et redde res, quas indecenter retinent habitas quasi suae ditionis, quippe vestrae non suppositi rationi postponat, vobisque despiciant actuum suorum reddere rationem”.

³¹ c. 22, C. XVI qu. 7: ... „contra mores ecclesiasticos laicis habere in rebus divinis constitutos oeconomos... Indecorum est enim laicum vicarium esse episcopi, et saeculares in ecclesia iudicare. In uno enim eodemque officio non debet dispar esse professio. Quod enim in lege divina prohibetur, dicente Moyse: „Non arabis in bove simul et asino, id est: homines diversae professionis in officio uno non sociabis”.

³² Deut. 22, 10.

³³ c. 22, C. XV, qu. 7: „Si quis autem episcopus posthac ecclesiasticam rem aut per laicalem procuracionem administrandam elegerit... ut contemptor canonum et fraudator ecclesiasticarum rerum non solum Christo de rebus pauperum iudicabitur reus, sed etiam concilio manebit obnoxius”.

³⁴ c. 24, XVI, qu. 7: „Laicis quamvis religiosi nulla de ecclesiasticis facultatibus aliquid disponendi legitur attributa facultas”.

ku kościelnego miał być osądzony jako „sacrilegus”³⁵. Książęta świeccy majątku kościelnego nadawać nie mogli, a ktokolwiek przyjąłby z ich rąk majątek kościelny byłby ekskomunikowany, i utraciłby nawet wszystko, co niegdyś legalnie otrzymał od Kościoła³⁶.

Z początku masy majątkowej nie dzielono nawet, gdy poczęto budować po wsiach kościoły, a wszystkie ofiary i darowizny oddawano kościołowi biskupiemu³⁷. Z czasem majątek kościelny, zcstający pod władzą biskupa, został podzielony pomiędzy poszczególne kościoły i instytucje kościelne, na czele których stali duchowni diecezjalni, którzy według życzenia biskupa mieli zarządzać częścią majątku kościelnego przypadającego na parafię³⁸. Później poszczególne kościoły miały już własny majątek, składający się z dziesięcin, nieruchomości i ofiar³⁹. Nie wolno było duchownym, ustanowionym po parafiach, sprzedawać, darować czy w inny sposób alienować majątku kościelnego⁴⁰. Na zasadzie przepisów część czwartą lub trzecią dochodów parafialnych z ogólnej masy przeznaczał proboszcz na rzecz biskupa⁴¹.

³⁵ c. 25, C. XVI, qu. 7: „Si quis principum vel aliorum laicorum dispositionem seu dominationem rerum sive possessionum ecclesiasticarum sibi vendicaverit, ut sacrilegus iudicetur”.

³⁶ c. 2, X, III, 13. Summarium: „Principes saeculares res ecclesiae donare non possunt, et qui ab eis recipiunt, excommunicantur et perdunt omnia, quae ab ecclesia alias legitime obtinebant”.

³⁷ Karłowski K., j.w., 209.

³⁸ c. 32, C. XII, qu. 2: „Statuimus (quod omnes canones iubent) ut civitatenses sive diocesani presbyteri vel clerici, salvo iure ecclesiae, rem ecclesiae, sicut permiserunt episcopi, teneant, vendere autem aut donare penitus non praesumant”. Por. c. 35, C. XII, qu. 2.

³⁹ Karłowski K., j. w., 209.

⁴⁰ c. 35, C. XII, qu. 2: „Diaconi vel presbyteri in parochia constituti de rebus ecclesiae sibi creditis nihil audeant commutare, vendere, vel donare....”

⁴¹ c. 61, C. XVI, qu. 1.

⁴² c. 4, C. XII, qu. 3: „Episcopus tertiam partem sibi debitam ecclesiae relinquere poterit”. Zob. *Encyklopedia Kościelna*, t. 11, j.w., 201.

Kiedy biskupi rzekli się swojej części⁴², dzielono dochody kościelne na trzy części⁴³. Gdy ubogimi zajęły się zakłady dobroczynne tzw. „szpitale” i specjalne zakony, które miały odrębną dotację, wtedy nastąpił podział dochodów parafialnych na dwie części: jedną część przeznaczano na potrzeby kościoła, drugą na utrzymanie kapłana⁴⁴. Początkowo przy katedrach była wspólnota majątkowa, dopóki biskup prowadził życie wspólne (*vitam communem*) ze swoją kapitułą⁴⁵. Kiedy ustaje „*vita communis*” masa majątkowa zostaje podzielona na masę biskupa i część kapituły, którą kanonicy znowu dzielili pomiędzy siebie, a część majątku przeznaczono na katedrę⁴⁶. Początkowo wtedy odróżniać majątek biskupi, którym zarządzał ekonom, i majątek kapituły, którym zarządzał archidiacon lub proboszcz kapituły⁴⁷.

Częścią majątku przeznaczoną dla katedry zarządzał biskup lub kapituła albo razem⁴⁸. Administracja majątku kościelnego przy poszczególnych kościołach parafialnych przypadła w udziale proboszczom⁴⁹.

Papież Innocenty IV na Soborze Lionńskim w roku 1245 wydał szczegółowe przepisy, dotyczące administrowania majątkami kościelnymi⁵⁰.

Kościół katolicki do XII wieku kierował się zasadą, że administratorami majątku ściśle kościelnego mogą być tylko duchowni. Były jednak w tym względzie pewne odchylenia, tak, że już synod w Châlon-sur-Saône (644) wydaje zarządzenie,

⁴³ Synodus Posnaniensis ... convocata Anno ab Incarnato Verbo 1689. Cap. De usu et administratione bonorum ecclesiae.

⁴⁴ Karłowski K., j.w., 210.

⁴⁵ Karłowski K., j.w., 210.

⁴⁶ Tamże, 210.

⁴⁷ Tamże, 211. Por. *Podręczna Encyklopedia Kościelna* pod red. ks. Chełmickiego, t. XXI — XXII, Warszawa, 1910, 335.

⁴⁸ Karłowski K., j.w., 211.

⁴⁹ Tamże, 210.

⁵⁰ Umiński J., j.w., I, 417.

⁵¹ Małecki F., j.w., 16.

aby nie dopuszczać świeckich do zarządu majątkiem kościelnym⁵¹, co potwierdził później Sobór Laterański w roku 1123.

W XIII atoli wieku wyrobiła się ogólna praktyka, że dopuszczano świeckich do zarządu majątkiem kościelnym, zwłaszcza jeśli chodzi o parafie⁵².

Probszczom przydzielano osoby świeckie do pomocy w zarządzaniu majątkiem kościelnym, których głównym zadaniem była troska o dochody kościoła⁵³. Pomocnicy ci nosili różne nazwy: *quaestores seu petitores, provisores, procuratores, magistri fabricae, fabricerii, matricularii, iurati, aeditui, aediles*, a najczęściej *vitrici*⁵⁴.

Praktyka dopuszczania świeckich do zarządu majątkiem kościelnym weszła do życia kościelnego drogą zwyczaju, a usankcjonowana została później przez ustawodawstwo synodalne, które uregulowało szczegółowymi przepisami sprawę udziału czynnika świeckiego w administracji majątkiem kościelnym⁵⁵.

Sobór Trydencki zatwierdził zwyczaj powszechnie w tych czasach przyjęty i wydał przepisy ogólne, normujące udział administratorów świeckich w zarządzaniu majątkiem kościelnym⁵⁶. Na podstawie prawa powszechnego mianował ich biskup, biskupowi też przysługiwało bezpośrednie prawo usuwania ich z urzędu⁵⁷. Według Soboru Trydenckiego administratorzy tak duchowni jak świeccy, zarządzający majątkiem fabryki jakiegokolwiek kościoła, także katedralnego czy szpitalnego mieli obowiązek każdego roku zdawać sprawozdanie z administracji

⁵² Thomassin L., *Ancienne et Nouvelle Discipline de l'Eglise*, Bar-le-Duc 1870, VII, 65.

Kiedy mówi o wieku XII nadmienia: „Ce fut là une des premières occasions qui fit appeler les laïques à l'administration de la fabrique des églises”. Kiedy chodzi o wiek XIII powiada już: „Cet usage était alors fort commun”...

⁵³ Małeckci F., j.w.

⁵⁴ *Podręczna Encyklopedia Kościelna*, 335.

Por. Karłowski, j.w., 210.

⁵⁵ Nowicki E., *Zarząd majątku kościelnego w rozporządzeniu ks. kardynała Prymasa z 23 września 1935 roku*. *Miesięcznik kościelny*. R. 1936, Nr 51, 35.

⁵⁶ Karłowski K., j.w., 254.

⁵⁷ Tamże.

ordynariuszowi, który miał prawo domagać się tego sprawozdania w czasie wizytacji parafii⁵⁸. Byli więc oni uzależnieni od władzy duchownej. Zasadniczo bowiem główny zarząd nad majątkiem kościelnym sprawowali nie kolatorzy, lecz biskupi, w czym pośredniczyli administratorzy duchowni i świeccy⁵⁹.

O kompetencjach zarządców świeckich majątku kościelnego Sobór Trydencki nie wydał żadnych szczegółowych przepisów⁶⁰. Z natury rzeczy wynikało, że mieli oni prawo i obowiązek czuwania nad utrzymaniem kościoła, kontrolowania funduszy kościelnych, zaopatrywania kościoła w konieczne potrzeby, słowem spełnianie czynności niezbędnych przy zarządzie majątkiem kościelnym⁶¹.

Synodalne prawo partykularne określało szczegółowo zadania, obowiązki oraz uprawnienia tych zarządców.

Według Kodeksu Prawa Kanonicznego, dziś obowiązującego, majątkiem ściśle kościelnym, należącym do kościoła katedralnego zarządza biskup z kapitułą, kościoła kolegiackiego — kolegiata, majątkiem należącym do innych kościołów zarządza

58 Conc. Trid. s. XXII, c. 9. de ref.: „Administratores tam ecclesiastici quam laici fabricae cuiusvis ecclesiae, etiam cathedralis, hospitalis... singulis annis teneantur reddere rationem administrationis ordinario... Por. Pirhing E., *Ius canonicum*. t. III. Dillingae 1676, s. 534, nr. 24: „Quinimo episcopus non tantum potes visitare, sed etiam singulis annis ab illarum administratoribus tam ecclesiasticis quam laicis rationes exigere potest...”. Por. Fagnanus P., *Commentaria Decretalium*, Romae 1661, I.III, pars II, s. 201, nr. 5; Reifenstuel A., j.w., 347. Zob. moja rozprawa magisterska na temat: *Szpitalne w ustawodawstwie kościelnym powszechnym i synodalnym polskim*, (maszynopis), 19.

59 Conc. Trid. s. XXII, c. 3 de ref.: „Patroni... neque visitationi ornamentorum ecclesiae, aut bonorum stabilium, seu fabricarum proventibus immiscant, nisi quatenus id eis ex institutione ac fundatione competat; sed episcopi ipsi haec faciant et fabricarum reditus in usus ecclesiae necessarios et utiles prout sibi expedire magis visum fuerit, expendi curent”.

60 Karłowski K., j.w., 254.

61 Tamże.

sam rządcą kościoła⁶². Ordynariusz może jednak powołać do zarządu majątkiem kościelnym tak duchownych, jak świeckich, którzy wtedy wraz z rządcą kościoła jako przewodniczącym tworzą radę fabryki kościoła⁶³. Członków tej rady mianuje i dla ważnej przyczyny odwołuje ordynariusz lub jego delegat, o ile ustawa inaczej nie postanawia⁶⁴. Zakres działalności Rady fabryki kościoła ogranicza się tylko do spraw czysto materialnych z wykluczeniem spraw duchownych⁶⁵.

Według nowego Kodeksu udział świeckich w administracji majątku kościelnego jest niekonieczny, lecz fakultatywny, o czym świadczą warunkowe zdania użyte w kanonach⁶⁶. Nie jest to bowiem prawo konieczne i powszechnie obowiązujące, gdyż w niektórych krajach warunki i okoliczności nie zezwalają na udział laików w zarządzie majątkiem kościelnym⁶⁷. Prawo udziału świeckich w zarządzie mieniem kościelnym nie jest z ustanowienia Chrystusa, lecz z ustanowienia Kościoła. Kościół bowiem może powołać do pomocy ludzi świeckich w dziedzinie, która nie wymaga charakteru kapłańskiego⁶⁸. Świeccy przeto mogą sprawować i sprawują urząd kościelny w szerszym znaczeniu (*officium ecclesiasticum lato sensu*), a działalność ich w tym wypadku ograniczona jest do dziedziny czysto materialnej⁶⁹.

Na podstawie wielowiekowego doświadczenia, w oparciu o Kodeks Prawa Kanonicznego, Konferencja Plenarna Episko-

⁶² C.I.C., c. 1182 § 1: „Firmo praescripto can. 1519—1528, administratio bonorum quae destinata sunt reparandae decorandaeque ecclesiae divincque in eadem cultui exercendo, pertinet, nisi aliud ex speciali titulo vel legitima consuetudine constet, ad Episcopum cum Capitulo, si de ecclesia cathedrali agatur; ad Capitulum ecclesiae collegiatae, si de collegiata; ad rectorem, si de alia ecclesia”.

⁶³ C.I.C., c. 1183 § 1: Por. Wiślicki J., *Prawo świeckie w kościele katolickim*, Lublin 1939, 44.

⁶⁴ C.I.C., c. 1183 § 2.

⁶⁵ Tamże, c. 1184.

⁶⁶ Małecki F., j.w., 20.

⁶⁷ Wiślicki J., j.w., 44.

⁶⁸ Nowicki E., j.w., 134.

⁶⁹ Małecki F., j.w., 21.

patu Polski z dnia 7 września 1947 roku, zaleciła powoływanie świeckich, którzy mają, zarządzać, wspólnie z proboszczem, majątkiem kościelnym w poszczególnych parafiach. Tworzą oni tzw. Rady parafialne, oparte na statucie zatwierdzonym przez Episkopat⁷⁰. Prekursorami radnych parafialnych są dawni świeccy współzarządcy majątku kościelnego, zwani powszechnie *vitrici*—*witrykusami*.

⁷⁰ Grabowski I, j.w., 497.